

K definici znaku u Rogera Bacona

Martin Pokorný

FF UK, Praha

Profesorka Helena Kurzová uveřejnila ve FČ před čtyřmi lety kritickou glosu k mému překladu traktátu Rogera Bacona *O znacích*.¹ Jak v textu sama uvádí, připomínku mi předtím již zprostředkovala ústně; v dané době jsem se rozhodl nereagovat. S časovým odstupem ale usuzuji, že bude dobré zcela stručně zaevidovat své stanovisko.

Jde o to, zda Baconův obrat „[signum] dicitur essentialiter ad illud, cui significat“ znamená (a) „[znak] se vypovídá s ohledem k tomu, pro koho nese význam“, jak v překladu píšu já (s tím, že neutrum *illud* je pak nutno chápat jako poukaz k osobě), nebo (b) „[znak] se vypovídá esenciálně (bytostně) vzhledem k tomu, čemu dává označení“, jak navrhuje H. Kurzová.

Odpovím zde v zájmu stručnosti tak, jak jsem (se stejnou motivací) učinil již v ústní diskusi, o které se H. Kurzová v závěru své glosy zmiňuje: její návrh se příčí postoji takřka všech autorů sekundární literatury. Pokud se H. Kurzová podivuje, proč můj domnělý omyl nezachytila redakce, lze se na oplátku při vší účtě ptát, proč nepovažovala za vhodné konfrontovat svůj návrh alespoň s některými sekundárními zdroji. Hlavní oporou je přitom formulační paralela s definicí znaku u Bonaventury.² Sekundární literatura se jistě může mýlit, snáší však argumenty (které referuji nebo na ně v poznámkách v původní publikaci odkazuji i já), s nimiž by se bylo nutno vyrovnat. (Čtenář mého úvodu v příslušné publikaci ví, že v bodech, kde jsem to považoval za odůvodněné, jsem se od standardních výkladů neváhal razantně odklonit.)

Skutečnost, že standardní a de facto nikdy seriózně nezpochybněné čtení úvodního odstavce přetrvává v platnosti, nyní znovu a aktuálně dokumentuje stať dvou špičkových znalců v oboru, Laurenta Cesallio a Irène Rosier-Catach.³ Aby se zabránilo případným dalším nejasnostem, cituji příslušnou pasáž v originále.⁴ Úvodní řádky Baconova pojednání překládají spoluautoři takto:

¹ Helena Kurzová, „Poznámka ke knize Roger Bacon: *De signis, O znacích*“, in: *Filosofický časopis*, 62, 2014, str. 277–279; Roger Bacon, *O znacích / De signis*, úvod, překlad a poznámky M. Pokorný, Praha, OIKOYMENH 2010.

² „... signum duplicem habet comparisonem: et ad illud quod significat, et ad illud cui significat; et prima est essentialis et habet ipsam semper in actu, secundam autem habet in habitu; et a prima dicitur signum, non a secunda. Unde circulus super tabernam semper est signum, etiam si nullus aspiciat.“ Bonaventura, *In 4 Sent.*, dist.1, pars 1, art. un., qaest. 2, ad 3. Překlad, výklad a srovnání s Baconem v souladu se standardním přístupem poskytuje například Stephan Meier-Oeser v hesle „Medieval Semiotics“ (zpracováno 2003) pro Stanford Encyclopedia of Philosophy, dostupné na <<https://plato.stanford.edu/entries/semiotics-medieval/>> [přístup z 23. 9. 2018]

³ Laurent Cesalli – Irène Rosier-Catach, „Roger Bacon’s Semantics Revisited“, in: *Oxford Studies in Medieval Philosophy*, 6, 2018, str. 62–99.

⁴ Tamtéž, str. 64.

A sign belongs to the category of relation and is said essentially with respect to that for which it signifies, because it posits it in act when the sign itself is in act, and in potency when it is in potency.

A komentují (s důrazem v originále):

In other words, what first and foremost makes a sign of a given entity *X* is the relation *R1* holding between it and an interpreter, i.e., that *for which (cui)* it signifies, to the effect that if the interpreter is missing, if there is not anyone who „conceives through a sign“ (*DS §1*), the *X* at stake *is not* a sign „in actuality, but only in potency“ (*DS §1*).

Opakuji: na autoritu komentátorů se odvolávám v zájmu stručnosti; detaily nechť si zájemce laskavě dohledá v mém překladu Baconova pojednání a v publikacích, na něž tam odkazuji. Jisté je, že se v mém čtení nejedná o žádnou elementární chybu, za kterou se ji H. Kurzová pokusila vydávat.